

Rahvaalgatuse „Kihelkonna kooli kui piirkondliku majaka säilitamine“ edastamine Saaremaa Vallavolikogule

14. aprill 2026. a

ASJAOLUD

19. märtsil 2026. a sai Saaremaa Vallavalitsus portaalist rahvaalgatus.ee rahvaalgatuse „Kihelkonna kooli kui piirkondliku majaka säilitamine“. Algatajate esindaja Kihelkonna Kooli hoolekogu liige Mari-Liis Vunder saatis samal päeval selle kohta ka Saaremaa Vallavalitsusele elektronkirja. Rahvastikuregistri andmetel rahvaalgatuse allkirjastanud 545 isikust 361 isikut on Saaremaa valla elanikud ja 184 ei ole ning kõik allakirjutanud on vähemalt 16-aastased. 19. märtsi 2026. a seisuga oli rahvastikuregistri andmetel Saaremaa vallas elanikke 31676, sh volikogu valimistel hääleõiguslikke elanikke 26238. Seega on rahvaalgatuse allkirjastanud 1,14 % Saaremaa valla elanikest.

Ülalnimetatud rahvaalgatus ja kiri on registreeritud vallavalitsuse dokumendiregistris 19. märtsil 2026. a viidaga 1-10/17-1 ja nende tekstid on dokumendiregistri avalikus vaates avalikult kättesaadavad.

Rahvaalgatuse alguses on kutsutud inimesi toetama oma allkirjaga Kihelkonna kooli säilimist.

26. märtsi 2026. a otsusega nr 1-3/30 „Lääne-Saaremaal asuvate Saaremaa valla haridusasutuste ümberkorraldamine“ otsustas Saaremaa Vallavolikogu muu hulgas:

- liita 31. augustiks 2026. a Kihelkonna Kooli kooliosa Lümända Põhikooliga (punkt 2.1.);
- liita 31. augustiks 2026. a Kihelkonna Kooli lasteaiiosa Lümända Karu-Kati Lasteaiaga (punkt 2.2.);
- lõpetada 31. augustil 2026. a Kihelkonna Kooli tegevus (punkt 2.3.);
- korraldada Lümända Põhikooli tegevus alates 1. septembrist 2026. a kahes tegevuskohas, sh Kihelkonna tegevuskoht – põhikool I kooliastmes (1.-3. klass) (punkt 4.2.);
- korraldada Lümända Karu-Kati Lasteaia tegevus alates 1. septembrist 2026. a kolmes tegevuskohas, sh Kihelkonna tegevuskoht (punkt 5.2.).

ASJAKOHASED ÕIGUSNORMID

Kohaliku rahvaalgatuse õigust reguleerib kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (edaspidi KOKS) § 32. Selle paragrahvi kohaselt:

- Vähemalt ühel protsendil vallaelanikest, kuid mitte vähem kui viiel vähemalt 16-aastaselt vallaelanikul on õigus esitada rahvaalgatuse kohaliku elu küsimustes volikogu või valitsuse õigusaktide vastuvõtmiseks, muutmiseks või kehtetuks tunnistamiseks või muude kohaliku elu küsimuste lahendamiseks (edaspidi samas paragrahvis algatus) (lõige 1).
- Vallaelanikuks loetakse asjaomase omavalitsusüksuse territooriumil elav vähemalt 16-aastane isik, kelle rahvastikuregistrijärgne elukoha aadress asub selles vallas ning keda ei ole valimisõiguse osas teovõimetuks tunnistatud ja kes ei kannu kohtu poolt kuriteos

süüdi mõistetuna karistust kinnipidamiskohas. Vallaelanikuks loetakse lisaks Eesti kodanikule ja Euroopa Liidu kodanikule välismaalane ehk isik, kes ei ole Eesti ega muu Euroopa Liidu liikmesriigi kodanik, kuid kes vastab eeltoodud nõuetele ning elab Eestis pikaajalise elaniku elamisloa või alalise elamisõiguse alusel (lõige 1¹).

- Algatus esitatakse valitsusele kirjalikult ja sellele lisatakse algatusele toetusallkirja andnud vallaelanike nimekiri koos isikukoodidega. Algatuses tuleb märkida, kes on algatuse esitajate esindaja. Algatuses esitatud ettepanekut tuleb põhjendada. Esitatud algatused avalikustatakse (lõige 2).
- Algatus võetakse arutusele ja sellega seotud edasistest tegevustest informeeritakse algatuse esitajate esindajat kolme kuu jooksul algatuse esitamisest arvates. Kui algatatud küsimus kuulub volikogu pädevusse, esitab valitsus selle koos oma seisukohaga ühe kuu jooksul algatuse esitamisest arvates volikogule lahendamiseks. Algatuse menetlemise kolmekuulist tähtaega võib mõjuval põhjusel pikendada kuni kolme kuu võrra, teavitades uuest tähtajast ja menetluse pikendamise põhjustest algatuse esitajate esindajat (lõige 2¹).

[Lõiked 2² ja 2³ käsitlevad juhtu, kui algatuses taotletakse haldusüksuse piiride muutmist territooriumiosa üleandmisega ühe haldusüksuse koosseisust teise koosseisu. Need lõiked ei ole praegusel juhul asjakohased.]

- Algatuses märgitud algatuse esitajate esindajal on õigus osaleda algatuse arutelus volikogus või valitsuses (lõige 3).
- Algatuse tagasilükkamist peab algatusel märgitud algatuse esitajate esindajale põhjendama ja põhjendus tuleb kanda volikogu või valitsuse istungi protokollile (lõige 4).

Valla ametiasutuse hallatava asutuse moodustamine, ümberkorraldamine ja tegevuse lõpetamine kuulub volikogu ainupädevusse (KOKS § 22 lõike 1 punkt 34).

RAHVAALGATUSE EDASTAMINE

Kuna rahvaalgatuses „Kihelkonna kooli kui piirkondliku majaka säilitamine“ algatatud küsimus kuulub Saaremaa Vallavolikogu pädevusse, siis Saaremaa Vallavalitsus esitab selle rahvaalgatuse koos oma seisukohaga lahendamiseks Saaremaa Vallavolikogu 30. aprilli 2026. a istungile.

SAAREMAA VALLAVALITSUSE SEISUKOHT

26. märtsi 2026. a otsusega nr 1-3/30 „Lääne-Saaremaal asuvate Saaremaa valla haridusasutuste ümberkorraldamine“ otsustas Saaremaa Vallavolikogu Kihelkonna Kooli tegevuse lõpetamise ning kooliosa liitmise Lümända Põhikooliga ja lasteaiiosa liitmise Lümända Karu-Kati Lasteaiaga. Enne selle otsuse tegemist väljendasid mittenõustumist selle ümberkorraldamisega nii Kihelkonna osavallakogu kui ka Kihelkonna Kooli hoolekogu. Eelnõu arutelu volikogu istungil oli väga põhjalik, sealhulgas esines sõnavõttuga rahvaalgatuse algatajate esindaja.

Saaremaa Vallavalitsus esitab alljärgnevalt oma seisukohad rahvaalgatuses „Kihelkonna kooli kui piirkondliku majaka säilitamine“ toodud peamiste väidete (esitatud paksus kirjas) kohta.

1. Oluline on rõhutada, et Kihelkonna kooliga samas majas tegutsevas lasteaias käib 30 last. See näitab selgelt piirkonna jätkuvat vajadust kohaliku haridusasutuse järele ning potentsiaali kooli õpilaste arvu kasvuks lähiaastatel. Lasteaia olemasolu ja täituvus kinnitavad, et tegemist ei ole hääbuva, vaid areneva kogukonnaga.

Kihelkonna piirkonnas on lasteaias käivaid lapsi tõesti 30, kuid oma piirkonna lasteaias käib 21 last. 5 last käivad Lümända Karu-Kati Lasteaias, 3 Kuressaare linna lasteaiades ja 1 Kärla Lasteaias. Kihelkonna Kooli lasteaias käivast 30 lapsest 9 ei ole oma piirkonna lapsed ja osa neist külastab lasteaeda üliharva (näiteks 1 kord kolme kuu jooksul).

2. Kooli sulgemise otsuse ettevalmistamisel ei ole läbi viidud sõltumatut ja terviklikku mõjuhindamist, mis käsitleks Kihelkonna piirkonna laste igapäevase koolitranspordi mõju nende vaimsele ja füüsilisele heaolule.

Volikogu 26. märtsi 2026. a otsuse nr 1-3/30 puudutab Kihelkonna Kooli õpilaste puhul 4 last, kellest 3 peaksid õppima järgmisel õppeaastal neljandas klassis ja 1 kuuendas klassis. Iga õpilase koolitee on eraldi läbi arutatud vestlustes lastevanematega. Neljast lapsest kaks on avaldanud soovi jätkata kooliteed Lümända koolihoones, millega pikeneb nende koolitee 8 km võrra ehk 10 minutit ühistranspordiga. Teised kaks last soovivad õpinguid jätkata Kärla koolihoones, millega pikeneb nende koolitee 14 km võrra ehk 15 minutit ühistranspordiga. Üksikjuhtumitel (arvestades ka tulevikus I kooliastme lõpetavate õpilastega) võib koolitee olla pikem, kuid nende puhul leiab vald sobiva transpordilahenduse. Ülejäänud laste koolitransport tagatakse olemasoleva transpordiga, mida kasutavad Kihelkonna piirkonnas elavad õpilased, kes õpivad mujal.

Samuti osalevad huvihariduses nii Lümända kui ka Kärla kooli õpilased juba praegu kasutades selleks olemasolevaid ühistranspordi võimalusi. Neid võimalusi saavad kasutada ka Kihelkonna Koolist Lümända Põhikooli või Kärla Põhikooli õppima asuvad õpilased.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (edaspidi *PGS*) § 7 lõike 3 kohaselt vähemalt 80 protsendil õpilastest, kelle jaoks põhikool on elukohajärgne kool, ei tohi kooli jõudmiseks kuluda rohkem kui 60 minutit. Vabariigi Valitsuse 7. juuli 2025. a määruse nr 52 „Nõuded statsionaarse õppega üldhariduskooli õppekeskkonnale, terviseriskide ohjamisele ja riskitegurite vähendamisele õppekeskkonnas ning õppe ja kasvatus korraldamisele“ § 4 lõike 1 esimese lause kohaselt põhikooli õpilase jalgsi käimise koolitee ei tohi olla pikem kui 3 km. Praegu teadaolevalt teistes koolihoonetes õppima asuvate Kihelkonna piirkonna õpilaste puhul neid määrasid ei ületata.

3. Rahvusvahelised uuringud näitavad, et väikekoolide õpilastel on sageli tugevamad sotsiaalsed oskused ja kõrgem enesehinnang võrreldes väga suurte koolidega, sest tihedam suhtlus õpetajate ja kaaslastega loob parema kohanemisevõime ja turvatunde.

Ülaltoodud seisukoht pärineb Tartu Ülikooli uurimustööst „Maakooli sulgemine ja selle tagajärjed kogukonna elujõulisusele: kohalike elanike perspektiiv“ (autor Merili Kärner, 2023). Samas uurimuses on aga oluline lause, et ühelt poolt kinnitab märkimisväärne hulk uuringuid, et koolide sulgemine maapiirkondades võib kohalikule kogukonnale kaasa tuua palju ulatuslikumaid tagajärgi kui vaid kodulähedase haridusasutuse kadumine (nt Delpier, 2021; Kubeš & Vokrouhlik, 2019; Mutch, 2017; Oncescu, 2013; Semczuk, 2020; Witten et al., 2003), teisalt on jõutud ka järelduseni, et kooli sulgemine ei põhjusta üheselt mõistetavalt asula taandarengut (Kroismayr, 2019) või on hoopis negatiivsete suundumuste tagajärg, mitte põhjus, ega tekita kohalikule kogukonnale täiendavat kahju (nt Egelund & Laustsen, 2006).

On oluline märkida, et Kihelkonna Kool eraldi asutusena küll lõpetab tegevuse, kuid Kihelkonnal jätkub õppetöö Lümända Kooli tegevuskoha vormis. Õppetegevus jääb Kihelkonnale alles.

Väikekoolide mõju kohta laste arengule on rahvaalgatuses viidatud uuringutele, kus väikekoolideks peeti koole, kus õppis üle 150 õpilase. Sel kujul ei ole nende uuringute tulemused võrreldavad kooli, kus õpib alla 10 õpilase, tingimustega.

4. Kool täidab ka olulist rolli piirkondliku kriisikeskusena, olles piirkonnas ainus avalik varjumiskoht. Lisaks koolile on hoones raamatukogu ja söökla, mis teenindab lisaks koolile

ja lasteaiale kogukonda, päästeametit, koduhoolduse kliente, sünnipäevaid, peielaudasid ning suvist laagrikeskust.

Kooli puhul on tegemist asutusega, mille eesmärk on pakkuda haridust ja toetada õpilaste arengut. See on koht, kus toimub süsteemne õpetamine, õppimine ning sotsiaalsete oskuste omandamine. Kõik ülejäänud tegevused, mida Kihelkonna koolihoones lisaks tehakse, ei ole kooli ülesanne. Need tegevused ei ole seotud Kihelkonna Kooli ümberkorraldamist käsitleva otsusega. Valla organid või asutused ei ole otsustanud nende tegevuste ümberkorraldamist või lõpetamist.

5. Miks Rannalapse kooli ei saa käsitleda tavapärase väikekoolina: Rannalapse kooli eripära ei seisne pelgalt asukohas, vaid teadlikult kujundatud õppekontseptsioonis.

Rannalapse kooli õppekava eraldi ei ole olemas. Praegu on esitatud vallavalitsusele valikaine või ringi tegevuse ainekava kontseptsioon, mis ei sisalda aga tõendusmaterjali PGS § 15 kohase õppekvaliteedi säilimise või tõusu kohta. Kontseptsioonis puuduvad indikaatorid õpitulemuste taseme mõõtmiseks ja muudatuste eelse ja järgse taseme võrdlemiseks. Puudub ka süsteemne ülevaade õpetajate kvalifikatsiooninõuetele vastavuse ja personaliressursi jätkusuutlikkuse kohta uues struktuuris. Lisaks on prognoos õpilaste arvule subjektiivne ega põhine ühelegi tõenduspõhisele uuringule.

Seega on pigem tegemist soovmõttega, mida edasi arendades saab luua ainekava, mida saab edukalt rakendada ringitegevuse või valikaine raames ka Lümända Kooli Kihelkonna tegevuskoha puhul. See eeldab kogukonna ja kooli tihedat koostööd. Väidetavalt on kogukonnal selleks soov olemas.

6. Palume Saaremaa vallal näha Kihelkonna kooli mitte kulurea, vaid inimesi hoidva ja piirkonna elujõulisust toetava investeeringu ja majakana.

Kogu Kihelkonna Kooli ümberkorraldamise küsimuse arutamise ja selle ettevalmistamise vältel on ümberkorralduste põhjusena välja toodud laste arvu vähesust ehk demograafilisi põhjusi, mis avaldavad mõju õppekorraldusele.

Ümberkorralduste keskmes on eelkõige õppekvaliteedi ning õpilaste arengu ja heaolu tagamine.

Väikese õpilaste arvuga kooli on keeruline leida kvalifikatsioonile vastavaid motiveeritud õpetajaid, kuna väga väikese õpilaste arvu puhul on kooli pikaajaline perspektiiv ajas teadmata ja õpetajad ei soovi teha töökohavalikuid sellise kooli kasuks. Väikese õpilaste arvuga kaasneb paratamatult ka väike õpetajate arv. Väikese õpetajate arvuga koolis puudub õpetajal nii öelda õpetajate toa tugi – see tähendab, et õpetajatel ei ole võimalik õppida või saada tuge üksteiselt. Samuti on õpetaja äraolekul väga raske korraldada tema asendamist.

Väikese õpilaste arvuga kooli puhul on paratamatult ebamõistlik pidada üleval nii väikese asutuse administratiivpersonali – seda enam juhul, kui kahe lähestikku asuva haridusasutuse korduvate tööülesannete täitmist on võimalik ühitada.

Samuti ei ole mõistlik koostada väga väikeste koolide jaoks eraldi strateegilisi dokumente, eelkõige arengukava. Kui piirkonda teenindab üks suurem kool, siis selle kooli arengukava käsitlebki ühtselt kogu piirkonna hariduse arenguid, selle kooli õppekava toetab õpilaste liikumist kooli mitme tegevuskoha vahel jne.

Kõik ülaltoodud asjaolud mõjutavad õppekvaliteeti.

Laste arengule tuleb kasuks, mida varem liiguvad nad suuremasse koolikollektiivi. Väikekoolides harjuvad lapsed tavaliselt koduse atmosfääriga, personaalse tähelepanu ja tugeva

kogukonnatundega. Paratamatult aga peavad ka nemad võrdselt teiste samaealiste õpilastega iseseisvuma ja arendama enese kohanemisvõimet. Võimalused selleks jäävad väikekoolis kesiseks ning see seab väikekoolide õpilased hilisemas koolielus ebavõrdsesse seisu võrreldes teiste õpilastega. Lisaks puudub väikekoolis mitmekesine suhtluskeskkond, mis ei võimalda õpilastel kogeda erinevaid sotsiaalseid rolle grupis. Samuti on väikekoolis õpilasel vähetõenäoline leida sarnaste huvidega sõpru ning neid ei pruugi olla. Pärsitud on ka õpilaste koostööoskuste ja konflikti lahendamise oskuste areng.

Suuremas koolis on õpilastel enamasti laiemad huviringide ja valikainete valikuvõimalused, mis toetab õpilaste individuaalset arengut ja üldist rahulolu.

Suurema kooli puhul on paremad võimalused tagada õpilastele tugispetsialisteide kättesaadavust ja ka õpetajate nõustamist õigete õppemeetodite valimiseks ja õppe kohandamiseks. Kui koolis puudub piisav arv õpilasi, et neid omavahel taseme poolest võrrelda, siis jäävad erisused tihti hoopis tähelepanuta. Varase, õigeaegse ja professionaalse tugisüsteemi puudused kahandavad laste hakkamasaamist järgmistes kooliastmetes ja elus.

Kõik ülaltoodud asjaolud mõjutavad õpilaste arengut ja heaolu.

Saaremaa vallas on ülaltoodud teemasid arutatud õpilaste ja õpetajatega, kes on liikunud praegustest väikekoolidest siirdekoolidesse (suuremasse kooli). Õpilasesindus on märkinud, et ei ole hea, kui õpilasel ei ole klassikaaslast. Siis ei saa õpilane teha huvitavaid asju ja puudub võimalus ennast piisavalt arendada. Õpetajatelt saadud tagasiside kohaselt vajavad need õpilased nii õelda järele aitamist nii sotsiaalsetes suhetes kui ka akadeemilistes teadmistes.

Kohalikke koole on Eesti ajaloo suletud eri aegadel ja erinevatel põhjustel. Lääne-Saaremaa puhul võib tuua näiteks Karala, Taritu, Võhma ja Torgu koolide sulgemise. Kõigi nende puhul jäi laste arv ühel hetkel liiga väikeseks, et neis kohtades kooli pidada. Seega koolide sulgemise põhjus oli ennekõike demograafiline. Paraku on see nii ka Kihelkonna Kooli kui eraldi asutuse tegevuse lõpetamise puhul.

Kihelkonna Kooli ümberkorraldamise küsimust arutati nii Kihelkonna piirkonnas kui ka Saaremaa Vallavolikogus juba 2022. aastal. Siis otsustati ümberkorraldamine edasi lükata ning jälgida, kas kooli uue juhi ametisse asumisel tema töö tulemusel hakkab laste arv koolis kasvama. Kahjuks seda ei ole juhtunud. 2022. aastal prognoositud Kihelkonna Kooli kooliosa õpilaste arvust on praegune laste arv kolm korda väiksem ning jõudnud on kriitilise piirini, mis ei võimalda enam tagada õppekvaliteeti.

Eelnevast tulenevalt teeb Saaremaa Vallavalitsus Saaremaa Vallavolikogule ettepaneku rahvaalgatus „Kihelkonna kooli kui piirkondliku majaka säilitamine“ tagasi lükata.